

پیشینہ تاریخی نظریہ

ولایت فقہیہ

کتاب جوان احمد جهان بزرگی

پیشینه تاریخی نظریه ولایت فقیه

احمد جهان‌بزرگی

ناشر: انتشارات کانون اندیشه جوان

طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی

چاپ سوم: ۱۳۸۸

شمارگان: ۲۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰ تومان

لینتوگرافی، چاپ و صحافی: سازمان چاپ و انتشارات

کانون اندیشه جوان

سرشناسه: جهان‌بزرگی، احمد، ۱۳۳۴-

عنوان و نام پدیدآور: پیشینه تاریخی نظریه ولایت فقیه / احمد جهان‌بزرگی.

مشخصات نشر: تهران: کانون اندیشه جوان، ۱۳۸۸.

مشخصات ظاهری: ۶۰ ص.

قیمت: ۱۵۰۰۰ ریال شابک: 978-964-2788-09-5

یادداشت: فیبا یادداشت: چاپ سوم

یادداشت: چاپ قبلی: مؤسسه فرهنگی دانش و اندیشه معاصر، ۱۳۷۹

موضوع: ولایت فقیه.

موضوع: مجتهدان و علما — نظریه درباره ولایت فقیه.

موضوع: فقیهان — نظریه درباره ولایت فقیه.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۸۸ پ۹۵ ج۲۳۳/۸ BP

رده‌بندی دیویی: ۲۹۷/۴۵

شماره کتابشناسی ملی: ۴۴۱۷۸-۸۵

نمایشگاه و فروشگاه دانش: تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۷۳۰۴۴۶ - ۸۸۵۰۳۳۱۱

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

پیشگفتار	۷
مقدمه	۱۱
اثر پذیری	۱۷
حوزه ولایت	۱۹
فقیه، نایب امام (ع) در امارت با نصب عام	۲۳
نقطه عطف تاریخ	۳۱
مشروطه مشروعه، جایگزین اضطراری	۴۵
نتیجه	۴۹
کتابنامه	۵۳
نمایه	۵۷

پیشگفتار

ده بهار است که سر بر آوردن جوانه‌ها و شکفتن شکوفه‌ها، نهال کانون را به وجد آورده است. نهالی که ریشه بر باغ خردورزی دینی دارد و نگاه بر آسمان. می‌کوشد تا برای جوانان و دانشجویان سایه‌ای روح‌افزا بگستراند و بر پیکره‌اش، گوناگون و انبوه ثمر بنشانند. در سال‌هایی که گذشته و می‌آید، میان کانون، جوانان، دانشجویان و اندیشه‌ورزان، پل‌ها و راه‌های بسیاری بنا نهاده شده و می‌شود.

مشاوره‌های دانشجویی، برگزاری نشست‌های گفتمانی و همایش‌ها ارتباط گسترده کانون با دانشجویان و تشکل‌های دانشجویی سبب شده است تا هر سال، صدها گونه مشاوره به تشکل‌ها و گروه‌های دانشجویی، سخنرانی‌ها، مناظرات، میزگردهای متنوع و متعدد و از این دست فعالیت‌ها با استفاده از استادان و اندیشمندان در ساحت‌های گوناگون فکری، در کانون، برنامه‌ریزی و پایه‌گذاری گردد. بررسی ویژگی‌های گوناگون اندیشه‌ها و افکار اندیشمندان و متفکران، موضوع‌هایی است که کانون آن‌ها را نیز در قالب همایش‌های اندیشه‌شناسی پیگیری می‌نماید.

حلقه‌های اندیشه

جمعی از دانشجویان، در بازه‌ای از زمان، گرد هم آمده و با بهره‌گیری از استادان و مربیان باتجربه و اندیشمند، می‌کوشند تا پس از به سر آمدن دوره، در دانش و مهارتی که حلقه برای آن شکل گرفته است، خیره و زبده گردند.

سایت

www.kanooneandisheh.com

سایت کانون:

این سایت، پایگاه سازمانی و رسمی کانون به‌شمار می‌آید که آینه‌وار اخبار و برنامه‌های کانون را انعکاس می‌دهد.

www.bashgah.net

باشگاه اندیشه:

سایت باشگاه اولین گفتارنامه مجازی و بزرگ‌ترین بانک مقالات در ساحت مباحث فکری است. این سایت با برخورداری از بازدیدکنندگان بسیار، یکی از مؤثرترین پایگاه‌های فکری در فضای مجازی است.

کتاب

کانون تاکنون بیش از ۱۹۰ عنوان از پژوهش‌هایش را در پیکره کتاب منتشر کرده است. این آثار و پژوهش‌ها به ۱۴ ساحت اندیشه‌ای قدم نهاده و کوشیده‌اند تا برای خواننده جوان، روشنگر و پاسخ‌گو باشند. خوانندگان کتاب‌های کانون سه سطح گوناگون را شکل داده و آثار کانون برای این سه سطح نشر می‌یابند.

۱. جوان: کتاب‌هایی که در این سطح نگاشته می‌شوند، برای جوان سخن می‌گویند. جوان از آن روی که جوان است، میان ۱۸ تا ۲۴ بهار به عمر خویش دیده است و دست‌کم به میزان کسی که دبیرستان را گذرانده است، می‌داند و حقایق را دریافت می‌کند. او می‌تواند خواننده کتاب‌های جوان کانون بوده و محتوا، ساختار و نثر آن را پسند نماید.

۲. دانشجو: سخن‌سرایی برای دانشجو، آن‌که می‌پوید تا در ساحت خویش کاردان و کارشناس گردد، او که میان ۱۸ تا ۲۶ بار تقویم از روی تاریخ تولد او ورق خورده است، او که دانشگاه و استاد و تشکل و نشریه و ... را درک کرده است، سخن‌سرایی برای او آرمان کتاب دانشجوی کانون است.

۳. اندیشه: کسی که پویایی فکری خویش را تعالی بخشیده و بر فرازهایی فراتر از کارشناسی قدم نهاده است، کمتر از ۲۸ بار به گردش مهر مسافر بوده است و در جاده برزخ خبرگی و خامی، آستان خبرگی را پیش رویش یافته است، می‌تواند خواهان و خواننده کتاب‌های اندیشه کانون قرار گیرد.

قلم کتابی که اکنون پیش روی شماست، برای سطح جوان، بر این ورق‌ها، رمق گرفته و مؤلف محترم جناب آقای احمد جهان بزرگی با رویکردی تحلیلی به موضوع ولایت فقیه پرداخته است. ولایت فقیه که تصرف در اموال و نفوس و ولایت بر تدبیر امور سیاسی نیز در آن قرار دارد، مورد قبول قریب به اتفاق بزرگان فقه و فقاہت در طول تاریخ بوده است که از میان فقها محقق کرکی در مورد آن ادعای اجماع دارد و از

طریق اجتماعات منقول و محصل نیز قابل اثبات است.
بی‌شک نقدها و پیشنهادهای شما، ما را در مسیری که می‌پیماییم،
راهنما گشته و تکامل خواهد بخشید.

کانون اندیشه جوان

 مقدمه

برخی از نویسندگان جامعه ما بر این باورند که: «ولایت فقیه یا مجتهد یک مسأله فقهی مستحدث در میان فقها است و مشمولیت عام ندارد. و برای نخستین بار در یک قرن و نیم پیش از سوی مرحوم ملا احمد نراقی مطرح شده است و دلایلی برای اثبات آن وجود ندارد و تنها اندکی از فقهای معاصر آن را پذیرفته‌اند».

اصرار و پافشاری این نویسندگان بر اعتقاد باطل و بدون تحقیق و پژوهش خود، ما را بر آن داشت تا در این نوشتار، هرچند به گونه‌ای مختصر، به اثبات رسانیم که اعتقاد به ولایت فقیه نه تنها یک مسأله مستحدث و جدید نیست، بلکه از شروع غیبت کبرا - اگر نگوئیم از زمان پیامبر(ص) - تا به امروز همواره مورد بحث، ادعا و اثبات قریب به اتفاق همه بزرگان فقه و فقاہت بوده است و حتی برخی از آن بزرگواران که فرصت مناسبی به دست آورده‌اند، بی‌درنگ به اجرای آن پرداخته‌اند.

* * *

چیزی که نباید از نظر دور بداریم این است که ارائه تاریخ نظریه ولایت فقیه کار سترگی است و باید گفت که آنچه در این نوشتار ارائه خواهد شد، در واقع جز یک طرح تاریخی و موضوعی بسیار مفید و

مختصر، چیز دیگری نیست. با بیانی دیگر می‌توان گفت: هدف این است که مبنایی تقریباً تاریخی و موضوعی در اختیار پژوهندگان قرار دهیم تا بحث‌های مربوط را بتوانند بر پایه آن استوار کنند؛ به گونه‌ای که هنگام مطالعه دیدگاه‌هایی که از سوی برخی از نظریه‌پردازان درباره ولایت فقیه مطرح می‌شود، بتوانند با تکیه به این نوشتار، موضوع‌ها را در زمینه تاریخی و موضوعی خود قرار دهند.

جدول صفحه بعد، طرحی است از جایگاه تاریخی هریک از نظریه‌پردازان که در ذهن داشتن آن در طول بحث، خواننده را در فهم مطالب کمک خواهد نمود.^۱

به راستی تاریخ آغاز نظریه ولایت فقیه را می‌توان به زمان پیامبر (ص) رساند؟ مسلمان‌ها از همان صدر اسلام با دو مسأله اساسی روبرو بوده‌اند: یکی غیبت پیامبر و حضور نداشتن وی در بسیاری از شهرها، و دیگری نیاز مبرم مسلمانان به احکام و دستورهای سیاسی و فردی. بنابراین، پیامبر به افرادی نیاز داشت تا احکام را برای آنان تبیین نمایند. این مسأله در دوران امامان معصوم (ع) نیز وجود داشت و آنان همچون پیامبر به فقیهانی نیاز داشتند تا بتوانند احکام الهی را از طریق آن‌ها به مسلمانان شهرهای گوناگون ابلاغ نمایند.

اما ما در این‌جا بنا نداریم به دوران آغازین اسلام و حتی به دوران

۱. لازم است گفته شود در طرح یاد شده از عده‌ای از اندیشمندان و متفکرانی که اندیشه‌های آن‌ها در این مقاله مورد بررسی قرار نگرفته نام برده شده است تا خوانندگان را در دریافت جایگاه تاریخی نظریه‌پردازان مذکور، کمک بیشتری نماید.

امامان معصوم بازگردیم و این برای آن نیست که مسلمانان در این دوران که نماینده معصومین باشند نیاز نداشته‌اند، بلکه برای آن است که گستره زمانی محدودی را برای پژوهش خود برگزیده‌ایم که غرض خاصی را پاسخگو باشد، و این محدوده، دوره غیبت کبرا است.

قرن هشتم	قرن هفتم	قرن ششم	قرن پنجم	قرن چهارم	قرن سوم	قرن دوم	قرن یکم
			سید رضی ۴۰۶	حسن بن علی اطروش ۳۰۴			علی بن ابی رافع
			شیخ مفید ۴۱۳	محمد بن عثمان ۳۰۶		حسن بن محبوب	سلمان فارسی
حسن بن یوسف علامه حلی ۷۲۶			ابن سینا ۴۲۸	حسن بن روح ۳۲۶		ابن نصر بن نظی	عبدالله بن ابی رافع
			سید مرتضی ۴۲۶	علی بن محمد سمیری ۳۲۹	عبدالعظیم حسنی	حسین بن سعید	ابو رافع
				علی بن بابویه قمی ۳۲۹		فضل بن شاذان	عبدالله بن عباس
				فارابی ۳۲۹	عثمان بن سعید ۲۵۷	یونس بن عبدالرحمن	ابن ابی کعب
علی بن هلال جزائری			شیخ طوسی ۴۶۰	محمد بن فولویه			عبدالله بن مسعود
محمد بن حسن حلی ۷۷۱	خواج نصیر طوسی ۶۷۲			ابن ابی عقیل			سعید بن جبیر
محمد بن محمد مکی شهید اول ۷۸۶	جعفر بن سعید حلی محقق اول ۶۷۶	ابن زهره حسینی ۵۹۸	ابن براج ۴۸۱	جعفر بن فولویه ۳۶۷			عروة بن زبیر ۹۴
		ابن ادريس حلی ۵۹۸		ابن جنید اسکافی ۳۸۱			سعید بن مسیب ۹۴

قرن نهم	قرن دهم	قرن یازدهم	قرن دوازدهم	قرن سیزدهم	قرن چهاردهم	قرن پانزدهم
					روح الله موسوی خمینی ۱۳۱۰	
					میرزای شیرازی ۱۳۱۱	
					شیخ فضل انقزوی ۳۰۴	
					محمد رضا گلپایگانی ۴۱۳	
					محمد شهاب الدین مرعشی نجفی	
فاضل مقداد ۸۱۶					کاظم خراسانی ۱۳۲۹	
					محمد کاظم یزدی ۱۳۲۷	
					ابوالقاسم قمی ۱۳۳۱	
					ملا احمد ترافی ۱۳۳۵	
					عبدالکریم حائری ۱۳۵۵	
					محمد حسن جوهر ۱۳۶۶	
					ابوالحسن اصفهانی ۱۳۶۵	
					سید محمد بهشتی	
					سید حسن مدرس ۱۳۵۸	
					سید علی حسینی خامنه‌ای	
					ابوالقاسم کاشانی ۱۳۷۱	
					شیخ مرتضی انصاری ۱۳۸۱	
					محمد حسین کاشف الغطاء ۱۳۷۳	
					آقا حسین بروجردی	
					محمد باقر مجلسی ۱۳۱۱	
					سید محمد طباطبائی	
					فاضل هندی ۱۳۳۷	
					شیخ بهاء الدین محمد عاملی	
					میر محمد باقر داماد ۱۴۰۲	
					شیخ کرکی محقق ثانی ۹۲۰	
					ابن فهد حلی ۸۴۱	
					زین الدین شهید ثانی ۹۶۶	
					محمد تقی مجلسی ۱۰۷۰	
					حسن بن عبدالصمد ۹۸۳	
					محقق سبزواری ۱۰۹۰	
					شیخ احمد مقدس اردبیلی ۹۹۳	
					آقا حسین خوانساری ۱۰۹۸	

* تکرر اسامی در این جدول، فقط جهت آگاهی از طبقات نظریه پردازان است.

** سال‌های ذکر شده، سال وفات اندیشمند است.